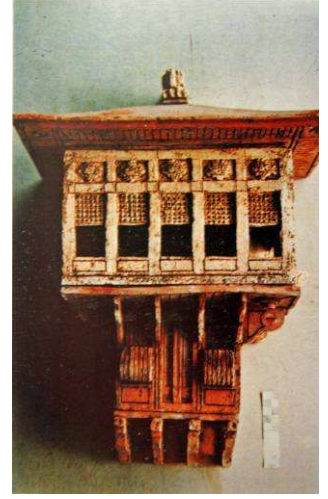

KUŞ EVLERİ

Almadan verebilmenin sembolü...

26.04.2009

Soner Oruç soneroruc@gmail.com
ODTÜ Kuş Gözlem Topluluğu (OKGT)

Cihat Burak - Kuş Evi

"Mimarağa! Kuşları unutmayalım, şuraya bir çift kuş yuvası yerleştirelim." mi demiştir acaba bir usta; yoksa mimar mı istemiştir ustadan bunu?

Her nasıl olmuşsa olsun, bir dönem, dünyada sadece bizim coğrafyada, insanoğlu kuşları da düşünmüş ve almayı düşünmeden vermeyi amaçlayarak bir şeyler yapmış: Kuş Evleri...

Kuş evlerinin tarihi 13.yüzyıla kadar uzanıyor Anadolu'da. Günümüzde rastlayabildiklerimiz ise daha çok 18. ve 19. yüzyıllardan. Kuş evi deyince, parklarda, bahçelerde ağaçlara asılmış tahtadan yuvalar gelmesin hemen aklınıza...Onlar da güzeldir, hoştur; ama gecekondular tadındadır eskinin kuş evleri, kuş köşkleri, sarayları yanında...

İki farklı şekilde yapılmıştır bu evler: İlki, belki de en zekice düşünülmüş eserlerdendir. Aynı zamanda halk yapı sanatının en önemli ilkelerinde birinin, tutumluluğun eserleridir bunlar. Taş ustasının, taş yontma sırasında yaptığı bir hatadır bu eserin çıkış noktası. Köşesi kopan bir taş, bir kenara atılmayıp sanatçının zekasıyla da birleşmiş, yontulmuş ve böylece yuva oluvermiştir minik dostlarımıza.Ne güzel değil mi? Hem bir kuşa sığınacak yuva, hem boşa gitmeyen bir taş...

Fotoğraflar: Eyüp Sultan Camisi, İstanbul / Karadağ Değle'de bir kilisenin apsis duvarından / Yeni Valide Camisi, Üsküdar, İstanbul / Ayazma Camisi, Üsküdar, İstanbul (Cengiz Bektaş)

Daha sonra pencereye dönüşmüş, altına da kuşlar rahatça konsun hem de bina cephesini dışkılarıyla kirletmesinler diye balkonlar yapılmış, üstüne bir de saçak kondurulmuş ki yağmur filan gelmesin diye. Böyle böyle gelişmiş kuş evleri, derken yapının dışına taşıvermiş, çoğu yapının vazgeçilmez unsuru, Türk mimarisinin süsü oluvermiş... Saraylar, köşkler çıkmış ortaya.

Daha çok evler, saraylar, köşkler, camiler, medreseler, sinagoglar, kütüphaneler, köprüler...gibi büyük ve önemli eserlere yapılırsa da insanoğlunun el attığı her türlü yapıda rastlayabiliyoruz bu evlere. Ama en önemlisi, insanların ulaşamayacağı yükseklikte, saçak altı gibi yağmurdan, esintiden korunaklı, güneş gören yerlere yapılıyor olaması bu evlerin...

Yapımında gazbeton, mermer , küfeki taşı, kiremit ve tuğla kullanılmış daha çok. Sadece siva ve harçtan yapılanları da olmuş tabii...Kimisinin üzerinde tarihleri var; ama ustasının adının yazılı olanı henüz daha görülmemiş...

Günümüzde, başta İstanbul olmak üzere Anadolu ve Trakya'nın birçok yerinde görmek mümkün eski yapılardaki bu harikulade eserleri...Yeni yapılarda ise, Anıtkabir'de görülebilir böyle bir eser...

Fotoğraflar: Ayazma Camisi, Üsküdar, İstanbul / Anıtkabir, Ankara / Ayazma Camisi, Üsküdar, İstanbul / Darphane, İstanbul / Büyük Yeni Han, Çakmakçılar Yokuşu, İstanbul. (Cengiz Bektaş)

Peki neydi bizleri bu eserleri yapmaya iten ve şimdi, nedir bizleri bunları yapmaktan alıkoyan?

Aslında ilk sorunun yanıtı basit: Bütün insanoğlu gibi bizleri de en çok etkileyen canlılar olmuştur kuşlar... Yer çekimine karşı koyup serbesçe uçabilmeleri, Tanrı'ya en yakın varlıklar olarak düşünölmelerine neden olmuştur onların. Her zaman, kuvvet, kudret, ilahi bir vasıf yüklenmiştir onlara... Hayran kalınmıştır, sevilmiştir, saygı duyulmuştur ve kimi zaman da korkulmuştur onlardan... Bundan dolayı, efsanelere, duvar çizimlerine, sembollere, şiirlere, şarkılara, türkölere konu olmuştur hep kuşlar. Kimi zaman tufanın bitişini haber veren olmuştur ağzında zeytin dalı olan bir güvercin, kimi zaman yardım haber getiren olmuştur bir çift turna, sevdaları koruyan olmuştur kumrular, Mekke'ye gidip gelen hacı kuşları olmuştur leylekler. Bütün bu önem ve ayrıcalıklarının yanına, ecdadımızın tüm canlılara olan sevgisi, saygısı, merhameti ve misafirperverliği de eklenince, hastaneler yapmışlardır onlar için, özel yem paraları ayırmışlardır bütçeden; hatta göç yorgunu veya yaralı leyleklerin bakımını karşılamak için bir vakıf bile kurmuşlardır: Gurabâhâne-i Laklakan adında...İşte bu denli sevgi, saygı beslenirmiş, merhamet edilirmiş kuşlara. Artık, onlara layık, sığınacakları yuvalar, evler, köşkler yapılmasın da kimlere yapılınsın?...

Böyle de olmuştur zaten: 19'uncu yüzyılın sonuna kadar Türk mimarisinin vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur kuş evleri. Fakat, daha sonra ne olmuştur? Neden vazgeçilmiştir, neden yüzüstü bırakılmıştır bu nadide eserler?...

Mimarlarımız, inceliklerini, hayalgüçlerini, kabiliyetlerini mi yitirmiştir yoksa? Yoksa hepimiz mi yitirdik canlılara, özelde ise kuşlara olan sevgimizi, saygımızı, merhamet duygularımızı ve insanlığımızı? 21.yy, daha insancıl olmamalı mıydı sizce? Onların yaşam alanlarını hiç olmadığı kadar hızlı ve vahşice tahrip edip beton bloklar diktiğimiz şu günlerde, "modern" yapılarımızda onlara da en azından ufak yerler ayırmayı çok mu görüyoruz yoksa? Yaşamımızı çevreleyen duvarlardan bir *Piriket* de onlar için çıkarmak çok mu zor acaba? Bencilleştik mi yoksa? Almadan verebilmenin erdemini unuttuk mu yoksa?...

Kaynakça:

AKAY, Fusun, "Merhamet ve Estetiğin Sembölü: Kuş evleri"

BEKTAŞ, Cengiz, "Kuş Evleri", Kültür Yayınları, 1995

<http://www.taklaciguvercin.com/kuslar.htm>, Malik Aksel, "Kuş Evleri ve Kuşlar"